

Prof. zw. dr hab. Bożena Muchacka
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie

Kraków, 17.09.2019 r.

**Recenzja pracy doktorskiej
Pani mgr Julii Magdaleny Karapudy**

**pt. „Nauczycielskie praktyki oceniania zachowania
uczniów w edukacji wczesnoszkolnej”**

**napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Murawskiej prof. US oraz
promotor pomocniczej dr Pauli Wiażewicz-Wójtowicz**

1. Tematyka pracy i jej aktualność

Ocenianie należy do tych kategorii pedagogicznych, które posiadają szczególny wymiar interdyscyplinarności. Integralnie wiąże się z psychologią rozwojową, etyką, filozofią bytu, dydaktyką, medycyną, prawem i innymi dyscyplinami naukowymi. Przy całej swej niepodważalnej wartości i konieczności ocenianie zachowania ucznia przez nauczyciela nie może być naczelną zasadą w strukturze dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Ocenianie zachowania może ucznia wyzwalać, ale i zniewalać. Ocenianie zachowania jest środkiem, a nie ostatecznym celem pracy nauczycielskiej, szczególnie w edukacji wczesnoszkolnej. Ocenianie ucznia zawsze stanowiło i stanowi ważne dyskusje w gronie naukowców, jak i praktyków wychowania i edukacji.

Z dużym zainteresowaniem przyjmuję zapoznanie się z dysertacją doktorską mgr Julii Magdaleny Karapudy, pytając jakie kwestie dotyczące oceniania zachowania ucznia przez nauczyciela porządkuje oraz co wnosi nowego w obszar omawianego dyskursu w konstelacji pedeutologicznej. Tym bardziej, że Autorka już we wstępie zaznacza, że „Pomimo, że w pedagogice istnieje bogaty dorobek naukowy obejmujący

ocenie, to jednak wciąż brakuje publikacji, które wyczerpująco przedstawiałyby problematykę oceniania zachowania uczniów edukacji wczesnoszkolnej. Pedagodzy, którzy w ostatnich latach swoje zainteresowania kierowali w stronę oceniania zachowania uczniów ujmowali to zagadnienie w sposób ogólny..." (s.6-7). To odważne krytyczne spojrzenie Autorka zmierzy, jak zakłada z „pytaniami płynącymi z własnej praktyki pedagogicznej" (s. 7).

Sformułowany temat pracy, zgodnie z wymogami metodologicznymi tego rodzaju prac naukowych, jest wyjątkowo ważny, perspektywiczny, problemowy, absorbujący, krótki oraz jednoznacznie określa przedmiot badań. Podjęty przedmiot badań wynika nie tylko z obiektywnych przesłanek poznawczych, ale także subiektywnych Autorki. Treści dysertacji mieszczą się w przestrzeni badawczej edukacji wczesnoszkolnej, przed którą jest wiele wyzwań, nie tylko praktycznych, powszechnie znanych, ale także, a może przede wszystkim badawczych i wdrożeniowych w obszarze oceniania uczniów przez nauczycieli.

2. Ocena struktury recenzowanej dysertacji

Rozprawę „Nauczycielskie praktyki oceniania zachowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej" wyróżnia nie tylko objętość (248 stron) – tekst rozprawy zawiera wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografię, spis schematów i tabel, załączniki oraz streszczenie. Wstęp zawiera informacje o motywach podjęcia się omawianego zagadnienia, co w swej czytelności ułatwia lekturę dysertacji. We Wstępie Autorka wprowadza czytelnika w rozumienie „praktyki oceniania zachowania" jako „kategorii kluczowej" w recenzowanej dysertacji. Chociaż jest to kategoria kluczowa, to wyjaśnienie jej jest zaledwie w kilku zdaniach. Wydaje się, że słusznym byłoby definicji projektującej, poświęcić osobną część w pracy, tym bardziej, że w przypisie 25 na stronie 7 Autorka mówi za T. Pawłowskim o celu tejże definicji. Czyniłoby to czytelniejszy rozkład tematu pracy w swej strukturze. Należy zaznaczyć, że na stronach 88-89, także ogólnikowo Doktorantka wyjaśnia, czym jest „praktyka", lecz czyni to w sposób ogólnikowy, bez pogłębienia. Pozostały ogląd rozprawy pozwala dostrzec jej należyty układ, uprządkowanie omawianej problematyki, jej odpowiednie

uszczegółowienie, które znajdują między innymi w usystematyzowanym podziale treści poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów.

Podkreślić należy, że cztery rozdziały, zgodnie z przesłankami logiczności, Autorka oparła na ważnym kryterium nadrzędności i podrzędności poszczególnych części składowych.

3. Ocena merytoryczna pracy

Część teoretyczna

Część teoretyczną stanowią rozdziały pierwszy i drugi. Rozdział pierwszy zatytułowany jest „Psychologiczne aspekty poznania, spostrzegania i oceniania ludzi”. Autorka w podrozdziale 1.1. scharakteryzowała istotę procesu poznania społecznego omawiając procesy automatyczne poznania społecznego i procesy kontrolowane w poznaniu społecznym. Zaś w podrozdziale 1.2. omawia procesy spostrzegania społecznego uwzględniając procesy automatyczne spostrzegania społecznego, procesy kontrolowane spostrzegania społecznego i mechanizmy powstawania ich deformacji oraz wartościowanie i ocenianie ludzi w procesie spostrzegania społecznego.

Powyższe psychologiczne osadzenie oceniania ludzi poprzedzone jest uzasadnionym procesem poznania i spostrzegania. Autorka dokonując analizy tych zagadnień powołuje się szczególnie na naukowe pozycje z psychologii społecznej. Szeroka formuła bibliograficzna poddana krytycznemu opracowaniu pozwoliła Autorce wykazać się znajomością psychologicznych podstaw oceniania ludzi, ale jednocześnie spowodowała, że zagadnienia poznania, spostrzegania, wartościowania i deformacji posiadają uzasadnione w treści konotacje pedagogiczne. W drugim rozdziale „Ocenianie uczniów w edukacji wczesnoszkolnej”, Autorka w sposób poprawny i rzetelny odwołuje się do najważniejszych problemów oceniania w szkole, omawiając modele szkoły w kontekście oceniania szkolnego i w świetle prawa oświatowego. Interesującym poznawczo jest drugi podpunkt dysertacji traktujący o ocenianiu zachowania w edukacji wczesnoszkolnej z odniesieniami kategorii wsparcia ucznia w jego rozwoju. Autorka czyni to w odniesieniu do oceny opisowej w perspektywie ucznia i nauczyciela.

Część metodologiczna i empiryczna

Analiza opracowanych założeń metodologicznych badań i ich wyników

W trzecim rozdziale „Procedura badań własnych nad nauczycielskimi praktykami oceniania zachowania uczniów” został zawarty pełny i logiczny zestaw najważniejszych założeń badawczych. Liczy on 20 stron, w nim też zaprezentowano począwszy od osadzenia pragmatycznego, przedmiotu i celu badań, założeń, problemów badawczych, metod, które są podstawą do ich przeprowadzenia a skończywszy na organizacji i przebiegu badań (ss. 83-103), a następnie (ss. 104 – 194) analizy raportu z badań i interpretację jego wyników. Ta część pracy powinna mieć tytuł „Założenia metodologiczne badań własnych”. Badacz bowiem przyjmuje własne założenia, a nie jest Autorem metodologii, będącej samodzielną dyscypliną naukową – dla każdego doktoranta najtrudniejszą, ale i najważniejszą.

Doktorantka przyjęła (za Krzysztofem Rubachą) i właściwie uzasadniła przyjęcie paradygmatu interpretatywnego (ss. 85). W uzasadnieniu wskazuje powiązanie tegoż wyboru z badaniami jakościowymi w przedstawionej dysertacji.

Doktorantka na str. 89, napisała, że „następnie ustaliłam cel badań”. Powołuje się tutaj na J. Gniteckiego oraz W. Croswella. Jednakże słusznym byłoby postawienie celu ogólnego, czyli celu nadrzędnego, z którego dopiero wynikają cele aspektywne, specjalistyczne, czyli: cel poznawczy, cel teoretyczny i cel praktyczny. Te trzy cele zostały należycie sformułowane. Celem poznawczym jest „poznanie praktyk stosowanych przez nauczycieli w ocenianiu uczniów w edukacji wczesnoszkolnej” (s.89). Cel poznawczy dotyczy „systematyzacji wiedzy na temat nauczycielskich praktyk oceniania zachowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej, a także wyłonienie ich typów” (s.89). „Celem praktycznym jest opracowanie propozycji dla nauczycieli, które mogą sprzyjać temu by ocenianie zachowania uczniów było procesem wspomagającym rozwój uczniów i prowadzącym do rozwoju samokontroli oraz samooceny” (s. 90).

Proponuję w tym miejscu, by Doktorantka odniosła się w czasie dyskusji do kwestii stawiania w rozprawie doktorskiej celu głównego oraz uszczegółowień celu poznawczego, teoretycznego i praktycznego.

W pracy przyjęto **główny problem badawczy**. Jest nim sformułowane pytanie: „Jakie są nauczycielskie praktyki oceniania zachowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej?” (s. 92). Następnie (bez odniesień operacjonalizacyjnych i

konkretyzacji stosownie do przyjętych celów) wskazuje na osiem problemów szczegółowych, które w toku badań, zgodnie z wymogami można zweryfikować, określić związki i zależności, w stopniu wysoce probabilistycznym.

Doktorantka w swej dysertacji posłużyła się złożonością następujących metod: zogniskowany wywiad grupowy, metoda autoetnografii. Jako metodę dodatkową wykorzystwała obserwację nieskategoryzowaną, jawną. Ponadto Autorka posłużyła się analizą dokumentów. Wszystkie wykorzystane w pracy metody posiadają należytą argumentację.

W badaniach uczestniczyło 19 nauczycieli 5 szkół miasta Szczecin. Organizacja i przebieg badań nie budzą żadnych zastrzeżeń, wręcz są zgodne z zasadami naukowej precyzyjności i etyką prowadzenia badań naukowych.

Ostatni, czwarty rozdział „Nauczycielskie praktyki oceniania zachowania uczniów – raport z badań” (91 stron) zawiera interesujące obszary analityczne oraz wyniki w omawianej problematyce. Analiza badań przeprowadzona jest w ten sposób, że można ją nazwać analizą twórczą. Dokonana jest w trzech podrozdziałach, które odpowiadają problemowi głównemu i problemom szczegółowym. Wprost odnoszą się do zasadniczych obszarów związanych z ocenianiem uczniów w edukacji wczesnoszkolnej, dokonywanym przez nauczycieli: „nauczycielskie praktyki oceniania zachowania w pracy z uczniami”, „nauczycielskie praktyki dostarczania rodzicom informacji o ocenie zachowania ucznia”, „nauczycielskie praktyki w zakresie doskonalenia organizacji i metod własnej pracy wychowawczej”.

Podpunkt czwarty zawiera interesujące wnioski i rekomendacje (s.187-194). Doktorantka ukazuje tutaj dwa typy nauczycielskich praktyk oceniania zachowania uczniów: typ informacyjno-wspierający oraz typ urzędniczo-upominający. Jest to autorski podział Doktorantki, wynikający z Jej badań własnych. Szkoda, że same rekomendacje zostały tutaj potraktowane ogólnikowo.

W końcowej części pracy zawarto:

- zakończenie, obejmuje najważniejsze treści związane z obszarem tematycznym dysertacji;
- bibliografię najnowszych i bezpośrednio związanych z przedmiotem badań 239 pozycji książkowych (autorskich i pod redakcją), tytuły artykułów zawartych w czasopiśmie pedagogicznych (krajowych i obcojęzycznych);
- spis schematów i tabel;
- załączniki;

- streszczenie pracy doktorskiej w języku polskim i angielskim.

Przedstawiona do oceny praca doktorska Pani mgr Julii Magdaleny Karapudy, o charakterze teoretyczno-empirycznym (mimo kilku uwag metodologicznych) jest ważnym przyczynkiem do dalszego rozwoju Jej zainteresowań badawczych i ich konkretyzacji. Są one wynikiem zainteresowania Autorki nie tylko jako młodego naukowca, ale – co zasługuje na szczególną uwagę – także poszukującego innowacyjnych metod oceniania uczniów, pedagoga – praktyka.

W rezultacie szczegółowej analizy pracy doktorskiej Pani mgr Julii Magdaleny Karapudy „Nauczycielskie praktyki oceniania zachowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej” napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Murawskiej, prof. US oraz promotor pomocniczej dr Pauli Wiażewicz-Wójtowicz stwierdzam, że spełnia ona niezbędne warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), która z mocy ustawy art. 33 ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455) mających zastosowanie do niniejszego przewodu. W związku z tym stawiam wnioszek o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie do publicznej obrony, a Doktorantkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

